

(O)lika? Två experters verksamhet inom ett terminologiskt nätverk

Hans Landqvist
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet

Nina Pilke
Språkcentret Linginno
Vasa universitet

Tämä tutkimus tarkastelee yhden alan asiantuntijan ja yhden kieliassiantuntijan osallistumista omakielisten käsitteiden ja termien valintaan ja vakiinnuttamiseen Ruotsin kansallisen terminologiakeskuksen toiminnassa 1940–1983. Vertaamme asiantuntijoiden kommentointia määrällisesti ja laadullisesti induktiivisen luokittelun pohjalta. Aineisto koostuu kirjemuotoisista asiantuntijalausunnoista, joiden pohjalta Tekniska Nomenklaturcentralen (TNC) on antanut alakohkaisia suosituksiaan. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että molemmat asiantuntijat ovat aktiivisia toimijoita lausuntoprosessissa. Kemian alan insinööri Halvard Liander on vastaanottanut 73 ja pohjoismaisten kielten professori Gösta Bergman 84 pyyntöä, joista he ovat jättäneet vastaamatta vain muutaman. Vastausten sisällön tarkastelu osoittaa, että 36 % Lianderin ja 51 % Bergmanin vastauksista kuuluu pääkategoriaan Enkla svar siinä merkityksessä, että niissä hyväksytään annetut ehdotukset, ei oteta kantaa, kerrotaan mielipide parhaasta vaihtoehdosta tai ei ole huomauttamista. Bergman hyväksyy annetut ehdotukset useammin kuin Liander. Sisällöltään kattavammassa pääkategoriassa Utvecklade svar molemmat asiantuntijat pohtivat vastauksissaan useimmiten kielenkäyttöä. Bergman ottaa useammin kantaa kieleen järjestelmänä ja Liander puolestaan kielenvälityksen aspekteihin eli esim. termivastineisiin.

Nyckelord: fackexperter, nätverk, språkexperter, Tekniska Nomenklaturcentralen TNC, terminologiskt arbete

1 Inledning

I den här artikeln redovisar vi en delundersökning inom det pågående projektet *Termer i tid – tidens termer* (Bendegård et al. 2018).¹ Projektets övergripande syfte är tudelat. Det ska dels klargöra hur ett antal centrala institutionella aktörer agerar och interagerar med varandra i terminologiska frågor i Sverige från 1940-talet och framåt, dels identifiera olika möjligheter och utmaningar för terminologiskt arbete som språklig infrastruktur i dagens och framtidens Sverige. Den övergripande forskningsfrågan för projektet är den följande: hur skapas, utvecklas och bibehålls terminologi som språklig infrastruktur i det svenska samhället då, nu och sedan?

¹ Nätverket Termer och terminologisering i svenskt fackspråk (2018) fungerar som utgångspunkt för projektet *Termer i tid – tidens termer*. Hittills har projektet fått ekonomiskt stöd från Aktiastiftelsen i Vasa, Donationsfonderna för lärares forskning och resor vid Göteborgs universitet, Kulturfonden Finland-Sverige, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg, Letterstedtska föreningen, Svenska litteratursällskapet i Finland samt Svensk-Österbottniska Samfundet. Bidragen har använts för att täcka kostnader för projektmöten, insamling och katalogisering av material samt deltagande i vetenskapliga konferenser.

Arbetet inom projektet är indelat i två faser. Den första innebär att forskarna ska identifiera utmärkande drag för terminologisk praxis vid ett etablerat nationellt centrum för fackspråk och terminologi från 1940-talet till det sena 2010-talet. Den andra fasen innebär att forskarna ska identifiera centrala grundvärden i samband med terminologiska processer från det sena 2010-talet, när det terminologiska arbetet organiseras om i Sverige. För att klarlägga den aktuella delundersökningens plats i projektet som helhet krävs en kort redogörelse för bakgrunden till formuleringen av projektets syfte, forskningsfråga och faser innan forskningsfrågorna, materialet och metoden för den aktuella delundersökningen inom projektet *Termer i tid – tidens termer* redovisas.

2 Terminologiarbete – för svenskans utveckling och vård

I fokus för projektets första fas står verksamheten inom Tekniska Nomenklaturcentralen / Terminologicentrum TNC, som har varit en central aktör i det terminologiska arbetet i Sverige från 1940-talet till 2018. Under perioden 1941–2000 var Tekniska Nomenklaturcentralen TNC organiserad som en förening med olika medlemmar. Från 2000 verkade Terminologicentrum TNC som ett aktiebolag, om än med ett statligt bidrag till verksamheten. (Bucher 2016; TNC Historia 2018)

Det var i mycket teknologie doktor John Wennerberg, som ledde TNC 1941–1956, som gav TNC-arbetet dess former (Bucher 2016: 83). Bland annat organiserade Wennerberg en arbetsprocess där TNC samarbetade med experter inom olika fackområden. Processen genomfördes med s.k. rundfrågor, där TNC och externa aktörer som företag, myndigheter och föreningar och enskilda sakkunniga agerade utifrån frågor i terminologiska ärenden, förslag till terminologiska rekommendationer och summeringar av sakkunnigas synpunkter. Dessa ledde sammantaget fram till rekommendationer från TNC, ofta publicerade i Teknisk Tidskrift. (Wennerberg 1941; Hambraeus 1957) Från initiering till rekommendationer gick det vanligen ungefär ett halvår, men vissa rundfrågor gav i sin tur upphov till andra terminologiska frågor (Landqvist, Nissilä & Pilke 2017b: 102).

Under perioden 1941–1983 anlätade TNC totalt cirka 580 enskilda sakkunniga med kompetens inom en mängd olika specialområden. Därtill kommer runt 150 kollektiva mottagare av rundfrågor: företag, högskolor och universitet, branschorganisationer osv. Flertalet av de sakkunniga var experter inom olika tekniska områden som t.ex. gjuteriteknik, betongteknik och elteknik.

Ett brett och mångsidigt nätverk med fackexperter ger både en förankring i samhället och bereder väg för rekommendationer. Eftersom termfrågor alltid även är språkfrågor, som också kan ligga i gränslandet mellan fackspråk och allmänspråk, är kontakter med organ som arbetar med språkvård viktiga för en nationell terminologicentral. (Bucher 2016: 84–85) Redan från starten av TNC:s verksamhet fanns det därför också språkexperter bland de sakkunniga, och Svenska Akademien utsåg officiella språkliga rådgivare för TNC.

Mellan 1941 och 1945 hade Hans Reuter-crona denna uppgift och därefter Gösta Bergman från 1945 till 1977. Den siste språkliga rådgivaren var Bertil Molde 1977–1983. (Landqvist, Nissilä & Pilke 2017a: 20; TNC Historia) Med början på 1960-talet utvecklade TNC andra vägar för att hantera terminologiska frågor, och rundfrågeprocessen i brevformat föll ur bruk.

Rundfrågorna skickades till ett varierande antal sakkunniga, som minst en enda och som mest hela 74. Flertalet sakkunniga har besvarat högst tio rundfrågor, men det finns åtta sakkunniga som har besvarat minst 41 frågor vardera. Dessa är dels fackexperter som civilingenjören Halvard Liander och fysikprofessorn Erik Rudberg, dels språkexperterna Hans Reuter-crona och Gösta Bergman.

Det samlade antalet rundfrågor uppgår till 373, och de utgör en del av TNC:s hittills icke-digitaliserade arkiv, som under 2018 förvaras hos Swedish Standards Institute SIS i Stockholm. Under perioden 2016–2018 har medarbetare inom projektet *Termer i tid – tidens termer* skannat samtliga rundfrågor som icke-annoterade pdf-filer och grovkategoriserat dem utifrån innehåll och tillfrågade sakkunniga. Rundfrågorna varierar när det gäller fackområden, frågornas innehåll, antalet tillfrågade sakkunniga, tidsåtgång och TNC:s rekommendationer i frågan. Rundfrågorna varierar också när det gäller omfång. Vissa omfattar ett tiotal sidor, andra etthundra eller ännu fler sidor. Det finns även en variation när det gäller format och utnyttjade modaliteter. I vissa rundfrågor används enbart verbal text på papper i A4-format, medan andra även innehåller ritningar, foton och bildmaterial i olika format. Likaså varierar antalet rundfrågor mellan olika år, men det finns ändå två övergripande tidsperioder. Den stora perioden för rundfrågor är nämligen John Wennerbergs tid som föreståndare för TNC med sammanlagt 362 rundfrågor för perioden 1941–1956, medan antalet för perioden 1957–1983 är endast 11.

TNC:s rundfrågor är indelade i totalt 17 områden, enligt ett system som Wennerberg utarbetade. Vissa kategorier innehåller jämförelsevis många rundfrågor, t.ex. ALL – Allmänna begrepp med språkfrågor, MEK – Mekaniska don, bearbetning och ELT – Elteknik. Andra kategorier omfattar jämförelsevis färre rundfrågor, t.ex. BYG – Bygg, betong, hus, bostad, INF – Information, dokumentation, data samt INS – Installation, vvs och belysning. Övrigt är det en av Wennerbergs 17 kategorier, VAT – Vatten, fluistik, som inte har några registrerade rundfrågor alls. (Landqvist, Nissilä & Pilke 2017a: 19–20) Materialet för projektets första fas utgörs av rundfrågorna och annat arkivmaterial från 1940-talet till 2018 samt intervjuer med TNC-anställda.

Från det sena 2010-talet förändras villkoren för terminologiskt arbete i Sverige genom att villkoren för TNC förändras och genom att andra aktörer får större roller i arbetet. Också i Danmark och Norge finns paralleller till en sådan utveckling under 2000-talet (Danterm Technologies 2018; Hoel 2006). Från 2016/2017 börjar TNC:s situation förändras genom att det tidigare statsbidraget minskar och att antalet anställda gör detsamma. Vid samma

tid genomförs en utredning som leder fram till ett förslag om att organisera om det terminologiska arbetet i Sverige (ISOF 2017). Enligt utredningen ska den statliga myndigheten Institutet för språk och folkminnen (ISOF) i fortsättningen ”ha det övergripande ansvaret för det offentliga terminologiarbetet i Sverige [...]” och ”genomföra terminologiska utredningar inom prioriterade områden, besvara termfrågor, ta fram informationsmaterial och riktlinjer samt erbjuda föreläsningar och seminarier” (ISOF 2017: 3, 6). AB Terminologisentrum TNC föreslås ”tillsvidare administrera Rikstermbanken med tillhörande bibliotek och samlingar”, medan ”Näringslivets behov av termutveckling och terminologiutredningar kan liksom i dag tillgodoses av TNC eller andra aktörer som tillhandahåller liknande tjänster på marknaden” (ISOF 2017: 3). TNC:s roll förändrades dock i början av 2018 genom att företagets bolagsstämma beslutade att AB Terminologisentrum ska avvecklas genom frivillig likvidation i och med utgången av 2018 (Alersjö 2018). I fokus för den andra fasen av projektet *Termer i tid – tidens termer* står alltså de nya förutsättningarna för terminologiskt arbete i Sverige.

Dessa förutsättningar har också betydelse för terminologiskt arbete i fråga om svenskan i Finland, eftersom TNC:s finländska motsvarighet, Sanastokeskus TSK – Terminologisentralen TSK, ska arbeta med både finsk och svensk terminologi (TSK 2018). I praktiken ligger fokus dock på finska, folkmajoritetens förstaspråk (jfr Baltscheffsky 2008). Materialet för projektets andra fas utgörs av intervjuer med företrädare för olika aktörer inom terminologiskt arbete i Sverige och i Finland liksom offentligt tryck från det sena 2010-talet och framåt.

Mot denna bakgrund går vi nu över till den undersökning som står i fokus för den här artikeln. I den undersökning som redovisas här diskuterar och jämför vi två av TNC:s mest aktiva sakkunniga i rundfrågeprocessen: ingenjören Halvard Liander och språkmanen Gösta Bergman.

3 Forskningsfrågor, material och metod

Som framgår ovan utnyttjar TNC såväl fack- som språkexperter i sitt arbete, och i den aktuella delundersökningen studerar vi Lianders och Bergmans insatser som representanter för de båda kategorierna av sakkunniga i det nätverk som TNC:s verksamhet med rundfrågor byggde upp. De två forskningsfrågorna som vi söker svar på är:

1. Vilka eventuella likheter och skillnader finns mellan fackexperten Liander och språkexperten Bergman när det gäller deras svar på TNC:s rundfrågor, såväl ur ett kvantitativt som ett kvalitativt perspektiv?
2. Vilka eventuella kopplingar kan det finnas mellan de vunna resultaten och experternas respektive yrkesroller?

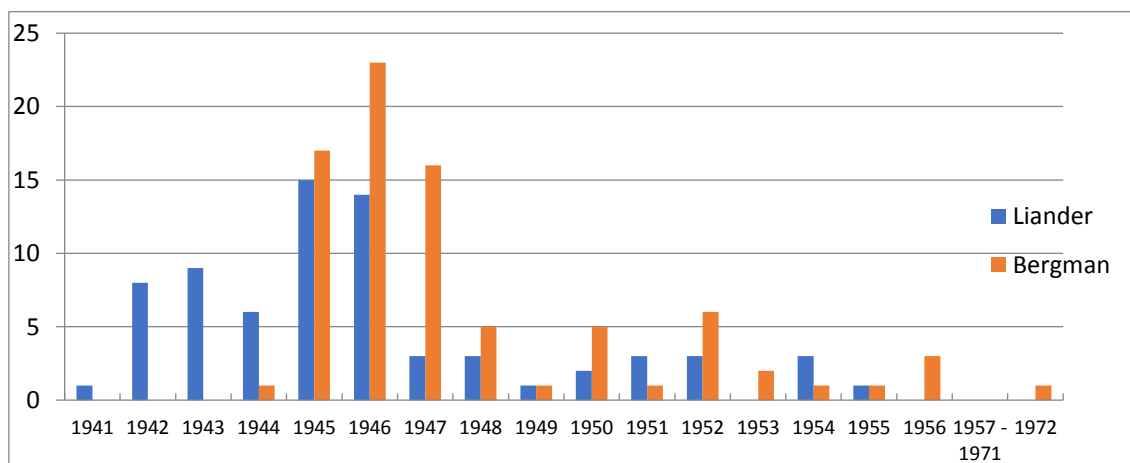
Halvar Liander (1902–1990) var civilingenjör med inriktning mot kemiteknik och verksam inom företaget ASEA (Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget) i Västerås 1939–1967. Han utgav vetenskapliga och tekniska skrifter. (Vem är vem 1964; Ollner 2016) Liander fungerade som sakkunnig för TNC 1941–1955, dvs. inom John Wennerbergs tid som föreståndare för TNC när TNC:s kansli låg i Västerås. Gösta Bergman (1894–1984) var filosofie doktor, docent och slutligen professor i nordiska språk och innehade olika befattningar vid Nämnden för svensk språkvård 1944–1974. Han utgav vetenskapliga och populärvetenskapliga skrifter och var TNC:s officiella språkliga rådgivare 1945–1977 (Lindgren 2007; TNC Historia). I praktiken kommenterade Bergman dock mycket få rundfrågor efter 1956.

Materialet för undersökningen utgörs av de rundfrågor som Liander respektive Bergman mottog, totalt 73 respektive 84. Vi skiljer mellan två huvudkategorier av svar: *Enkla svar* och *Utvecklade svar*. Inom respektive svarskategori gör vi induktiva indelningar med underkategorier. För kategorin *Enkla svar* är underkategorierna *Ingenting att invända*, *Förslagen kan accepteras*, *Åsikt om det bästa alternativet* och *Tar inte ställning*, medan underkategorierna till kategorin *Utvecklade svar* är tre: *Språkssystem*, *Språkbruk* och *Språköverföring* (jfr Landqvist, Nissilä & Pilke 2017a: 20).

Vi redovisar först de kvantitativa resultaten med utgångspunkt i figurer och tabeller. Därefter följer kvalitativa resultat, som diskuteras med hjälp av utvalda exempel ur materialet inom de fyra TNC-områden som projektet *Termer i tid – tidens termer* särskilt studerar, nämligen ALL, BYG, ELT och MET.

4 Kvantitativa resultat

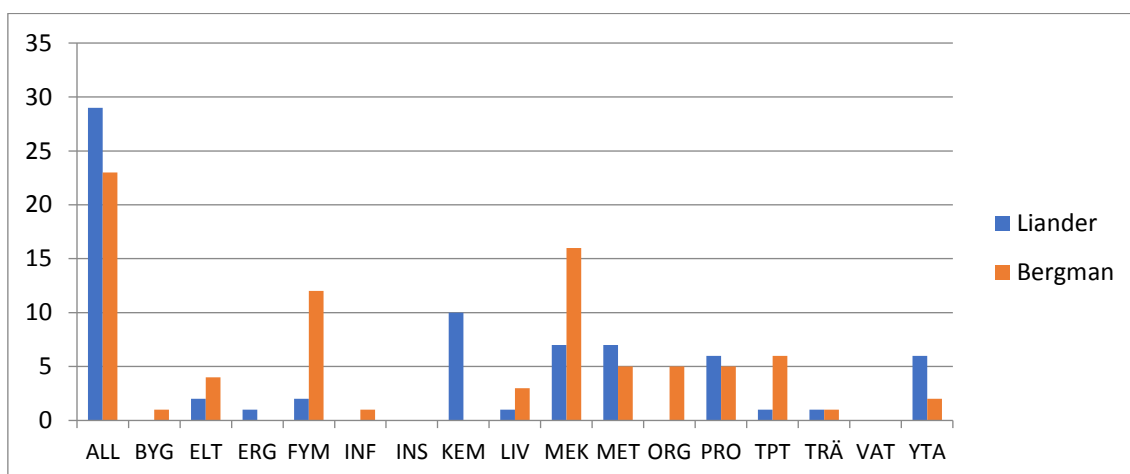
I figur 1 redovisas antalet rundfrågor som skickades till Liander och Bergman under perioden 1941–1972. Gemensamma år för de två experterna är 1944–1955, vilket i verkligheten blir 10 år, eftersom det under 1953 bara är Bergman som fått rundfrågor.

Figur 1. Liander och Bergman: skickade rundfrågor, totalt antal

Som figur 1 visar har Liander anlitas från det att TNC började sin verksamhet 1941, medan Bergman började få rundfrågor från 1944. Bergman har fortsatt fram till 1970-talet medan Liander fått de sista frågorna 1955. För båda sakkunniga är 1945 och 1946 ”toppåren” när det gäller antalet rundfrågor, och under perioden 1957–1971 har varken Liander eller Bergman mottagit några rundfrågor.

Figur 2 visar inom vilka av de sammanlagt 17 områdena som Liander och Bergman mottagit rundfrågor. Båda experterna har fått flest frågor inom kategorin ALL, och båda har fått relativt många frågor även inom MEK. Eftersom de båda har samma kategorier utan rundfrågor (INS + VAT), har de tillsammans svarat på rundfrågor inom 15 av Wennerbergs 17 kategorier. Vid exempel ur materialet använder vi förkortningen *R* tillsammans med rundfrågans nummer, ibland kompletterad med en bokstav, t.ex. *a*, som Wennerberg använde för att markera frågeserier med gemensamt tema.

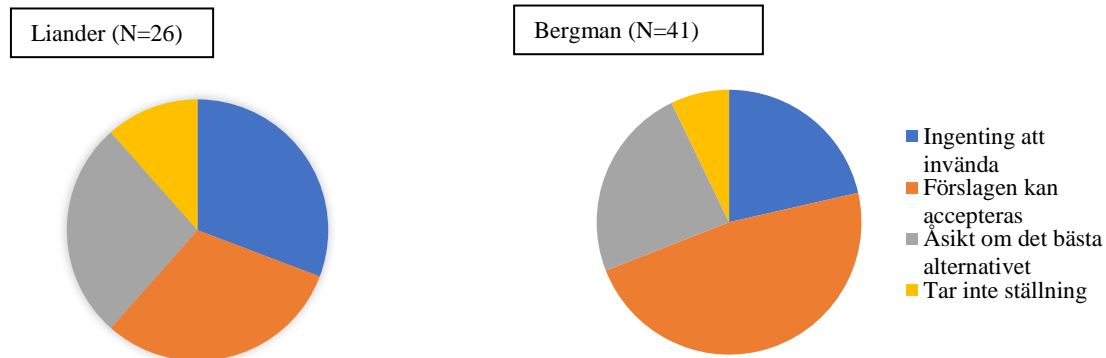

Figur 2. Liander och Bergman: skickade rundfrågor inom 17 fackområden

Ett expertspecifikt område är KEM för Liander. Detta är inte förvånande, eftersom Liander till utbildningen var kemiingenjör – trots att han arbetade på ASEA. Bergman har mottagit några få rundfrågor inom sådana områden där Liander inte har mottagit en enda rundfråga (BYG, INF, ORG). Men Liander har mottagit rundfrågor inom sådana områden där Bergman inte har mottagit en enda rundfråga, nämligen ERG och KEM. Något förvånande är det kanske att språkmannen Bergman mottagit fler rundfrågor än ingenjören Liander inom de tre områdena FYM – Fysik och matematik, MEK – Mekaniska don, bearbetning samt TPT – Transport, förpackning.

Med sammanlagt 84 rundfrågor från TNC har Bergman oftare varit anlita som expert än Liander med 73 rundfrågor. Bergman har svarat på 99 % av de frågor som han har fått. Han har inte svarat på en fråga inom MEK som handlar om betydelskillnaden mellan ’klammer’ och ’klämma’ som begrepp (R223). Liander har svarat på 93 % av de rundfrågor som skickats till honom. Han har inte besvarat två ALL-frågor och sammanlagt tre frågor inom FYM, MET respektive YTA.

Cirkeldiagrammen i figur 3 visar hur de två utvalda experterna har svarat när de har formulerat svar som vi kategoriserar som *Enkla svar*. Av Lianders alla svar är 36 % (N=26) dylika svar, dvs. han har ingenting att invända, han säger att förslagen kan accepteras, han formulerar sin åsikt om det bästa alternativet eller han låter bli att ta ställning. Av Bergmans svar är 51 % (N=41) av denna huvudtyp. Inom kategorierna i figur 3 ser vi en skillnad genom att Bergman oftare verkar acceptera förslag från TNC än Liander. Denne har i sin tur oftaringenting att invända eller tar inte ställning.

Figur 3. Liander och Bergman: Enkla svar på rundfrågor

Nedan ger vi exempel på de båda sakkunnigas svar inom huvudkategorin *Enkla svar*. Lianders och Bergmans svar i exempel (1) hör till kategorin *Ingenting att invända*, medan exempel (2) visar två av deras svar inom kategorin *Tar inte ställning*. I detta exempel låter Liander bli att ta ställning personligen genom att låta frågan gå till ett kollektiv, *gummiforskningskommittén*.

- (1) Jag har inga invändningar att göra mot den föreslagna preciseringen av ordet specifik och har heller inga tillägg att göra. (Liander, R132)
Har intet att invända. (Bergman, R161b)
- (2) Det har ansetts lämpligt, att medlemmarna i gummiforskningskommittéen angiva ett gemensamt svar på ovanstående frågor. Ett förslag till svar skulle föreligga till behandling vid nästa sammanträde. (Liander, R231)
Har ingen mening i dessa frågor. (Bergman, R216)

I exempel (3) accepterar Liander och Bergman förslagen genom korta *ja*-svar, och i exempel (4) redovisar de sina åsikter om det bästa alternativet i fråga om alternativa termförslag.

- (3) Ja, tvivelsutan. (Liander, R323)
Ja. (Bergman, R274)
- (4) Hellre den kortare benämningen kubikmeter normalvolym (Liander, R323)
Värmedryghet (Bergman, R209)

I rundfrågorna kan TNC ställa en enda fråga eller flera frågor. I analysen i denna artikel har vi kategoriserat Lianders och Bergmans svar som *Utvecklade svar* om de har besvarat någon av delfrågorna med motiveringar. Rundfråga 151 i bild 1 innehåller två frågor. Frågan har skickats till Liander som har besvarat första delen med ett *Enkelt svar* genom att ange den beteckning som han brukar använda. I samband med den andra frågan, som handlar om statistiskt och hydrauliskt tryck, diskuterar Liander termerna med utgångspunkt i andra termer inom området, dvs. ett *Utvecklat svar*.

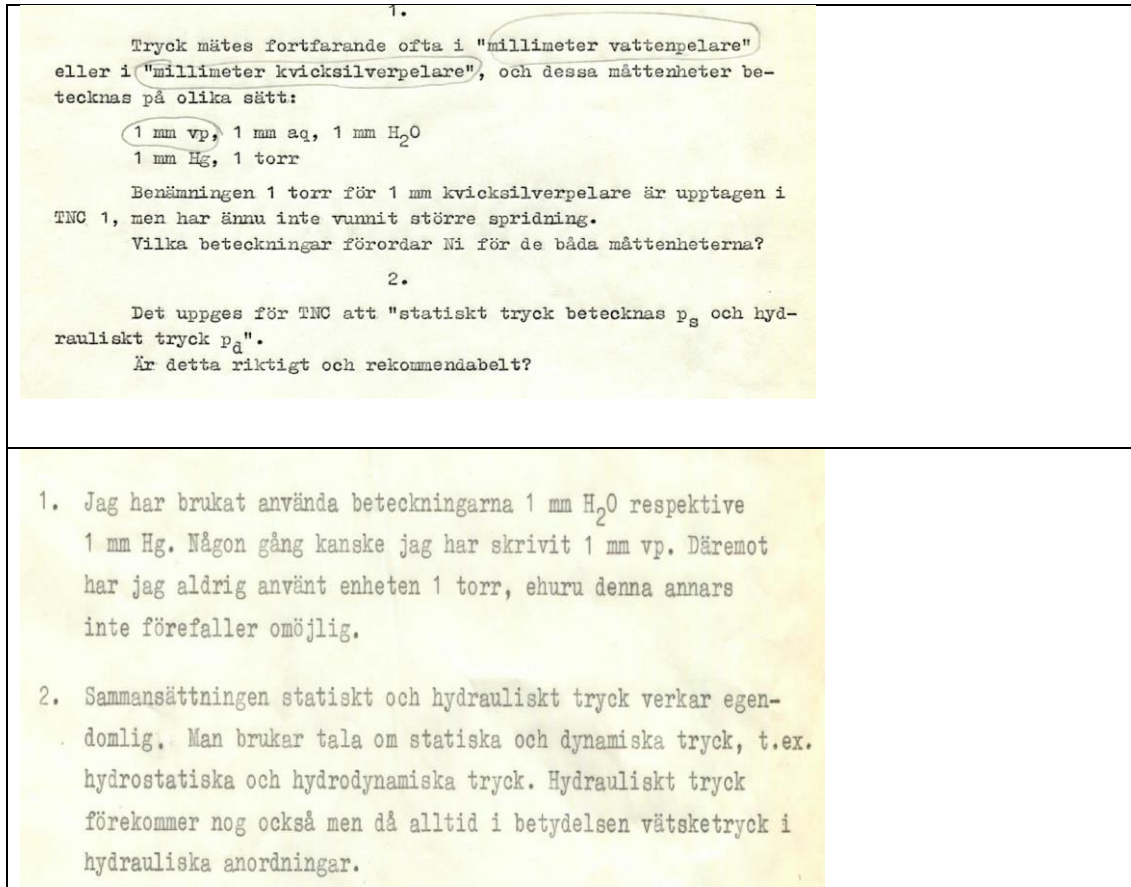

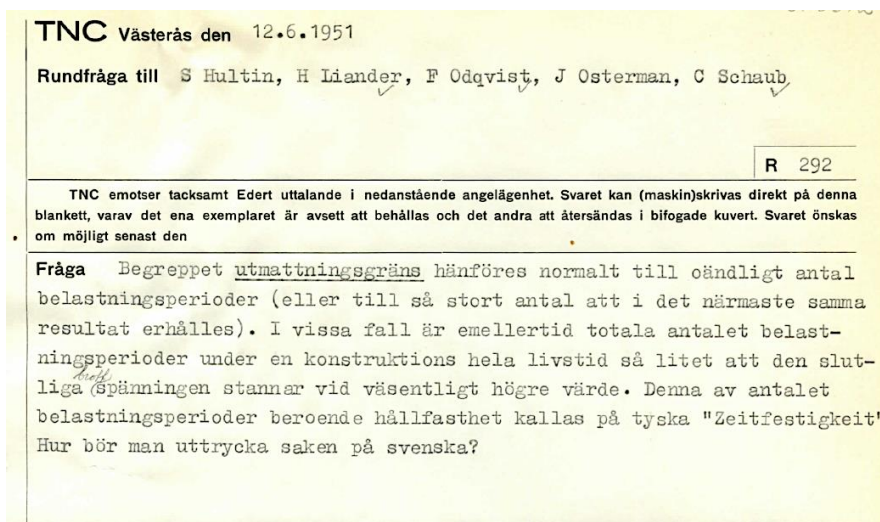
Bild 1. TNC:s båda frågor i R151 och Lianders svar

Tabell 1 visar att den andra huvudkategorin i vår analys, *Utvecklade svar*, innefattar tre underkategorier: *Språkssystem* (ortografi, morfologi, syntax), *Språkbruk* (korrekt användning, hänsyn till saklig kontext, definitioner) samt *Språköverföring* (främmande termer, svenska ekvivalenter, svenska termförslag). Dessutom visar tabellen antalet förekomster av olika underkategorier i Lianders och Bergmans svar samt antalet förekomster av olika underkategorier i materialet som helhet.

Tabell 1. Liander och Bergman: Utvecklade svar

	Liander (N=42)	Bergman (N=40)	To- talt
Enkla kategorier			
Språksystem	4	14	18
Språkbruk	19	19	38
Språköverföring	6	2	8
Totalt	29	35	64
Kombinationer av kategorier			
Språksystem + Språkbruk	2	5	7
Språkbruk + Språköverföring	9	–	9
Språksystem + Språksystem + Språköverföring	2	–	2
Totalt	13	5	18

Av tabell 1 framgår att båda experterna mest och lika ofta diskuterar den enkla kategorin *Språkbruk* med 19 förekomster vardera. Däremot säger Bergman mer om *Språksystem* och Liander mer om *Språköverföring*. Antalet förekomster är 14 mot 4 respektive 6 mot 2. De två experterna har fått samma rundfråga 20 gånger. Därmed har de i majoriteten av fallen inte haft möjlighet att kommentera exakt samma aspekter. Exempelvis har rundfrågan i bild 2, vilken gäller *Språköverföring*, bara gått till Liander, som utreder en svensk motsvarighet till den tyska termen *Zeitfestigkeit*.

Bild 2. TNC:s fråga i R292

Bland Lianders svar finns det fler kombinationer av kategorierna än bland Bergmans. Liander noteras för totalt 13 förekomster av kombinerade kategorier mot 5 för Bergman. För Lianders del är det oftast fråga om *Språkbruk* + *Språköverföring*, som utgör 9 av totalt 13 förekomster. När Bergman har kommentarer som hör hemma inom två kategorier gäller de alltid kombinationen *Språksystem* + *Språkbruk* med 5 av 5 förekomster.

5 Kvalitativa resultat

För att avgränsa materialet för den kvalitativa delstudien av de båda sakkunnigas svar har vi utgått från tre kriterier:

1. Både Liander och Bergman ska ha besvarat den aktuella rundfrågan.
2. De aktuella rundfrågorna ska höra hemma inom något av de fyra TNC-områden ALL, BYG, ELT och MET som projektet *Termer i tid – tidens termer* särskilt studerar.
3. Med tanke på att Liander är fackexpert och Bergman är språkexpert väljer vi rundfrågor inom det mest ”allmänna” området av de 17 som ingår i TNCs system, dvs. ALL – Allmänna begrepp med språkfrågor.

Urvalsprocessen resulterar i 11 rundfrågor. Det visar sig, kanske något oväntat, att det bara är i en av dessa rundfrågor som båda sakkunniga avger samma huvudtyp av svar. Det är R308 som gäller ofta felanvända ord, där både Liander och Bergman lämnar *Utvecklade svar*. I övriga tio frågor varierar huvudsvarstyperna mellan de båda sakkunniga. När Liander meddelar ett enkelt svar, lämnar Bergman i stället ett utvecklat och omvänt. I det här avsnittet exemplifierar vi därför de undertyper av *Utvecklade svar* som de båda sakkunniga främst noteras för i tabell 1 i avsnitt 4.

Fackexperten Liander ger i första hand svar som gäller underkategorierna *Språkbruk* och *Språköverföring*. Detta visas i hans svar till R209. Den aktuella TNC-frågan och Lianders svar återges som exempel (5).

- (5) Se bilagan angående värmedrygghet, värmerymlighet.
1. Föredrar Ni värmedrygghet eller värmerymlighet?
 2. Anser Ni en motsvarande talstorhet vara av intresse?
 3. Bör dennas namn bildas av den enligt punkt 1 valda termen med efterleden -tal? (understrykningar i originalet)
1. Specifikt värme duger bra. Det är icke nödvändigt att ha ettordstermer på allt. Värmedrygghet är mindre jäkligt än värmerymlighet.
[Danskans] Varmefylde kan visserligen icke översättas med värmefylla, men man skulle xxx kanske kunna säga värmefyllnad.
2. Nej.
 3. --- (understrykningar i originalet)

I exempel (5) uppmärksammar Liander underkategorin *Språkbruk* genom att konstatera att också flerordstermer som *specifikt värme* är funktionella. Vidare anlägger han perspektiv i fråga om *Språköverföring* genom att påpeka att den danska termen *varmefylde* inte kan översättas med *värmefylla* men att den kanske kan ligga till grund för en svensk term *värmefyllnad*. Men ingenjören Liander uppmärksammar också underkategorin *Språkssystem*. I sitt svar till R274 i exempel (6) kombinerar han underkategorierna *Språkssystem* och *Språkbruk*.

- (6) Kan Ni acceptera bilagans framställning i fråga om efterlederna *-fast, -fri, -hårdig m.fl.*? Alla ändringar, tillägg, påpekanden om hävdvunnen eller i bestämmelser ingående användning osv. motses tacksamt. (understrykningar i originalet)

Jag har inga invändningar att göra mot den mycket klarläggande utredningen rörande de nämnda efterlederna. Dock skulle jag vilja föreslå en mindre ändring ifråga om *-hårdig*. I synnerhet när denna efterled används tillsammans med förleden *värme-*, ha vi häri velat inlägga en annan betydelse än som anges i TNC:s utredning. Vi ha velat framkonstruera en skillnad mellan *-hårdig* och *-beständig*, som klargöres av följande två avsnitt ur Ingenjörshandboken, som jag och mina medarbetar[e] författat. [— —]

I exempel (6) resonerar Liander först utifrån underkategorin *Språkssystem* i form av aktuella förleder och efterleder i sammansatta ord. Därefter uppmärksammar han *Språkbruk* genom att påpeka att fackmän inom området kan vilja ha möjlighet att uttrycka en skillnad mellan *värmehårdig* och *värmebeständig*, ett önskemål som Liander illustrerar med avsnitt ur en egen skrift.

Som framgår av avsnitt 4 anför språkmannen Bergman ofta *Utvecklade svar* med fokus på underkategorin *Språkssystem*. Det gör han bl.a. i sitt svar till R198. Frågan gäller materialfysikalisk nomenklatur. Det är fråga om en lista med totalt 98 termer, varav vissa är försedda med alternativ. I sitt svar uppehåller sig Bergman särskilt vid termen *värmedryg*, och hans kommentar återges som exempel (7).

- (7) Mot [värme]dryg kan invändas att det antyder att materialet håller sin värme länge. Vad man vill uttrycka är väl(?) endast att materialet innehåller så och så mycket värme. Mäktig är då ett mera adekvat uttryck. (understrykning i originalet)

I exempel (7) gör Bergman en semantisk analys av efterleden i adjektivet *värmedryg* och konstaterar att *värmemäktig* vore ett bättre alternativ än *värmedryg*, dvs. underkategorin *Språkssystem*. I sammanhanget är det också värt att notera att Bergman vid de tre avslutande alternativa substantiviska termerna i den givna termlistan – *värmedryghet*, *värmemäktighet* och *värmighet* – ger den korta kommentaren ”Mindre lycklig term” till alternativtermen *värmighet*. Alternativtermerna *värmedryghet* och *värmemäktighet* kommenterar han däremot inte.

Språkmannen Bergman meddelar också förhållandevis ofta *Utvecklade svar* inom underkategorin *Språkbruk*. Ett exempel gäller R210, där frågan till de tillfrågade sakkunniga är ”Vilken av termerna: massighet, densitet, envikt skulle Ni kunna tillstyrka som (framtida) ersättningsterm för täthet = vikt/volym?”. Bergmans svar återges som (8).

- (8) Som term att användas i vetenskaplig (teoretisk) framställning förefaller mig densitet utmärkt. Över franskan går den tillbaka på lat. densitas (till adj. densus ’tät’) [sic] ’täthet’[)]. Fördelen med ett dylikt ord är att det inte förleder till oriktiga associationer, som fallet gärna är med ord av inhemska rot. (understrykningar i originalet)

I exempel (8) konstaterar Bergman att *densitet* är en bättre term i ett vetenskapligt sammanhang än alternativtermerna *massighet* och *envikt*. Anledningen är att den främmande

termen, vars etymologi Bergman kort utreder, inte ger felaktiga associationer, vilket inhemska ord kan ge. Det är alltså fråga om aspekter på *Språkbruk* som ligger bakom Bergmans bedömning av de tre termförslagen i R210.

6 Avslutning

Vår undersökning visar att fackexperten Liander och språkexperten Bergman är lika varandra när det gäller aktivitet. Båda experterna har fått många rundfrågor från TNC (73 och 84) och de har besvarat de allra flesta av de mottagna rundfrågorna genom att lämna endast 5 respektive 1 frågor obesvarade. Experterna är däremot olika ifråga om kompetenser; den ene är kemiingenjör medan den andre är språkvetare. De olika kompetenserna syns i viss mån redan när det gäller inom vilka områden som de har fått rundfrågor. Det är ingen överraskning att Liander ”äger” KEM. Men samtidigt har Liander och Bergman också 10 av 15 ”gemensamma” områden, och båda är mest aktiva inom ALL, de allmänna frågorna.

Ifråga om svarstyper argumenterar Liander oftare än Bergman inom huvudkategorin *Enkla svar*. Inom huvudkategorin *Utvecklade svar* finns en likhet genom att båda främst hänvisar till underkategorin *Språkbruk*. Ingenjören Liander hänvisar därtill förhållandevis ofta till underkategorin *Språköverföring*, medan språkexperten Bergman är den av de båda som främst kommenterar underkategorin *Språkssystem*.

När det gäller uttalanden om den egna expertisen kan vi i detta begränsade material se att fackexperten Liander ibland explicit säger att han saknar kompetens vad gäller en viss rundfråga. Men även Liander kan kommentera rent språkliga aspekter som t.ex. förled och efterled i sammansatta ord, dvs. språkmannen Bergmans expertområde. Innan vi kan säga mer om kopplingen mellan våra resultat och experters yrkesroller mer generellt i projektets material med rundfrågor från TNC behövs jämförelser mellan olika experter, inom och mellan fackområden samt analyser som gäller olika tidsperioder.

Litteratur

- Alersjö, Anneli (2018). *TNC läggs ner under 2018*. Nyhetsbrev med senaste nytt 9.4.2018. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: http://gantrack5.com/t/v/2_NTE2OTU5Mzk5MTI=/
- Baltscheffsky, Thomas (2008). Sanastokeskus TSK on termien asiantuntija. I: *Kielikello. Kielienhuollon tiedotuslehti* 2008:3. [Citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <https://www.kielikello.fi/-/sanastokeskus-tsk-on-termien-asiantuntija>
- Bendegard, Saga, Hans Landqvist, Niina Nissilä & Nina Pilke (2018). *Termer i tid – tidens termer. Terminologi som språklig infrastruktur då, nu och sedan*. Opublicerad projektdokumentation.
- Bucher, Anna-Lena (2016). Nationella terminologicentraler – i allmännyttans intresse. I: *Tänkta termer. Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*, 72–99. Red. Nina Pilke & Niina Nissilä. Vakki Publications N:o 5. Vasa: Vasa universitet.
- Danterm Technologies (2018) = Danterm Technologies About us. [citerat 12.9.2018]. Tillgänglig: <http://www.danterm.dk/about.html>

- Hambraeus, Gunnar (1957). John Wennerberg och TNC. *Teknisk Tidskrift* 87, 804. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://www.runeberg.org/tektid>.
- Hoel, Jan (2006): Terminologi og fagspråk – teori og praksis. I: *SYNAPS 18. Konferanserapport "Kan terminologi på norsk bidra til økonomisk lønnsamhet?"*, 5–9. Red. Ingrid Simonnæs. NHH 10. Bergen: Norges handelshøyskole.
- ISOF (2017) = Institutet för språk och folkminnen (2017). *Förslag på ansvarsfördelning inom det offentliga terminologiarbetet. Redovisning av regeringsuppdrag*. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <https://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.48d75a5715c7c21d71d6ceb/1497617364566/ISOF+Förslag+på+ansvarsfördelning+of-fentliga+terminologiarbetet.pdf>.
- Landqvist, Hans, Niina Nissilä & Nina Pilke (2017a). "Gryta bör vara benämning för kärl av kraftigt material ..." Experters bidrag för att skapa terminologiska resurser. I: *Hvem er brukerne av terminologiske ressurser - og hvordan når vi ut til dem? Rapport fra NORDTERM 2017 Kongsberg, Norge, 12.-15. juni 2017*, 17–30. Red. Marianne Aasgaard & Ole Våge. Oslo: Språkrådet. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/arrangement/nordterm-2017/101273-konferanserapport-digital-versjon.pdf>.
- Landqvist, Hans, Niina Nissilä & Nina Pilke (2017b). Röster i teknikens värld. Termer, fackexperter och språkexperter. I: *Ääniä, Röster, Voices, Stimmen*, 100–111. Red. Nicole Keng, Anita Nuopponen & Daniel Rellstab. Vakki Publications N:o 8. Vaasa: University of Vaasa.
- Lindgren, Birgitta (2007). Gösta Bergman. I: *Nämnd, inte glömd. Historik över Nämnden för svensk språkvård och Svenska språknämnden 1944–2007*, 90–100. Red. Birgitta Lindgren. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 95.) Stockholm: Svenska språknämnden.
- Nätverket Termer och terminologisering i svenskt fackspråk (2018). [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: http://www.uva.fi/en/sites/terminology/termface/natverket_term_och_terminologisering_i_svenskt_facksprak/.
- Ollner, Jan (2016). Ett stycke ASEA-historia 1956–1976. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://www.industristaden.se/doc/asea-1956-1976.htm>.
- TNC Historia (2018). [Citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://www.tnc.se/om-tnc/tncs-historia/>.
- TSK (2018) = Sanastokeskus TSK. Terminological centralen TSK rf. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: http://www.tsk.fi/tsk/sv/terminologicalcentralen_tsk_rf-121.html
- Vem är vem (1964) = Liander, N. Halvard. I: *Vem är vem. Svealand utom Stor-Stockholm*, 479. Red. Paul Harnesk. 2 uppl. Stockholm: Vem är vem AB. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://runeberg.org/vemarvem/svea64/>.
- Wennerberg, John (1941). Arbetsområde och arbetsätt. *Teknisk Tidskrift* 28, 298–299. [citerat 25.4.2018]. Tillgänglig: <http://www.runeberg.org/tektid>.